



Co-funded by the  
Erasmus+ Programme  
of the European Union



# ESIPP

EQUITY AND SOCIAL INCLUSION THROUGH  
POSITIVE PARENTING

# KURIKULUM ZA PROGRAM EDUKACIJE RODITELJA

Jednakost i socijalna inkluzija kroz pozitivno roditeljstvo (ESIPP)



[www.esipp.eu](http://www.esipp.eu)



[info@esipp.eu](mailto:info@esipp.eu)



ESIPP Project



@ESIPP\_Europe



## UVOD

**A**utizam je cjeloživotno stanje koje se javlja kod 1% populacije (ili oko 7,5 milijuna europskih građana) te utječe i na one koji žive s njima i brinu o njima.

Autizam može predstavljati velik izazov za roditelje i druge članove obitelji, a potvrđeno je da autizam uzrokuje veći obiteljski i roditeljski stres nego bilo koji drugi poremećaj. Ovo stanje predstavlja izazov za tradicionalne roditeljske stilove te se roditelji mogu osjećati nekompetentno i nemoćno. Prisutnost autizma unutar obitelji može negativno utjecati na obrazovno postignuće, mogućnosti zapošljavanja i socijalno uključivanje majki, očeva, braće i sestara i samih osoba s autizmom.

Poučavanje roditelja da razumiju stanje i učinkovito surađuju sa školama i drugim stručnjacima, pokazalo se učinkovitim u poboljšanju ishoda kod osoba s autizmom i njihovih obitelji. Međutim, iako su takvi programi edukacije roditelja razvijeni u npr. Zapadnoj Europi i SAD-u, postoji mala ili nikakva dostupnost takvih programa ili materijala u mnogim područjima Europe, na primjer u regiji Balkana/Istočni Mediteran.

Kako bismo odgovorili na ovu nejednakost, razvijeno je ESIPP strateško partnerstvo, u koje su uključena sveučilišta, nevladine organizacije, roditelji djece s autizmom te ustanove koje pružaju usluge za osobe s autizmom. Ciljevi ovog partnerstva su:

- Razvoj znanstveno utemeljenog modela edukacije roditelja djece s PSA koji se može primijeniti diljem Europe
- Razvoj temeljnog kurikulumu i materijala za edukaciju roditelja
- Omogućavanja dostupnosti edukacije roditeljima i obiteljima djece s PSA koji žive na područjima na kojima je ovakva podrška do sada većinom bila nedostupna: Hrvatska, Cipar i Makedonija
- Evaluirati učinkovitost razvijenih materijala i utjecaj edukacije uz korištenje kvalitativnih i kvantitativnih metoda prikupljanja i analize podataka
- Podijeliti model kurikulumu i materijala s dionicima i donijeti preporuke za donositelje odluka i kreiranje politika.





## RAZVOJ KURIKULUMA

Kako bi se utvrdio sadržaj ovog modela kurikuluma, poduzete su brojne aktivnosti. Provedena je analiza dostupne literature o edukaciji roditelja djece s autizmom (Preece i Trajkovski 2017), te je kroz pretraživanje interneta provedena revizija trenutnih modela edukacija za roditelje. Kroz ove aktivnosti izdvojeno je dvadeset i sedam tema edukacije koje su grupirane unutar šest područja:

- Područje I: Osviještenost i općenite informacije
- Područje II: Komunikacija
- Područje III: Specifični pristupi
- Područje IV: Briga o sebi i nepoželjno ponašanje
- Područje V: Socijalizacija i socijalni odnosi
- Područje VI: Slobodno vrijeme i rekreacija

Proveden je upitnik s roditeljima u Hrvatskoj, Cipru i Makedoniji kako bi se utvrdio njihov interes i potreba za edukacijom. Sudionici su bili iznimno zainteresirani za edukacije i radionice, a gotovo njih 90% izrazilo je da ih želi pohađati. Utvrđene su neke razlike između odgovora roditelja u različitim zemljama, statistički značajne razlike javile su se kod 13 tema iz 6 područja. To podupire koncept da jedan model edukacije ne bi bio prikladan u sve tri zemlje te da se trebaju razmotriti lokalni sadržaji i lokalne metode provođenja edukacije.

Partnerstvo je u obzir uzelo područja edukacije za koja je više od 60% sudionika izrazilo interes. 8 takvih područja izdvojeno je za Cipar, 12 za Hrvatsku i 21 za Makedoniju. 5 tema izdvojilo je više od 60% roditelja iz sve tri zemlje. Teme su slijedeće:

- Strategije za poticanje komunikacije mog djeteta (Područje II)
- Strategije poticanja interakcije mog djeteta s drugom djecom (Područje V)
- Razvoj senzoričke i integrativni pristupi (Područje III)
- Strategije nošenja s nepoželjnim ponašanjima (Područje IV)
- Pronalaženje i/ili razvijanje prilika za socijalizaciju (Područje V)

Aktivnost razvoja kurikuluma bila je usmjerena na ove tematske cjeline (naravno, uz uzimanje u obzir drugih tema čija je važnost istaknuta u pojedinim zemljama). Ovih pet tema odnosi se na komunikaciju, socijalizaciju, senzorne teškoće i ponašanje. To su osnovne teškoće kod autizma i nije iznenađujuće da su ih roditelji prepoznali kao važne. Te su teme ključne u edukaciji roditelja i intervencijama, Nacionalno Vijeće za autizam (2001) izdvojilo ih je kao prioritete podučavanja za djecu s autizmom. Tablica 1 u nastavku pokazuje kako su ključni prioriteti roditelja integrirani unutar modula programa.



## TABLICA 1: IZABRANI PRIORITETI UNUTAR PROGRAMA EDUKACIJE ZA RODITELJE

| Područje  | Opis   | U kojim modulima su obuhvaćeni  |
|---|--|---|
| <b>Teme koje je izdvojilo više od 60% sudionika kao područja za koja im je potrebna edukacija</b>   |  |   |
| Područje II   | Strategije za poticanje komunikacije mog djeteta   | Modul 4: Razumijevanje i poticanje komunikacije   |
| Područje V  | Strategije poticanja interakcije mog djeteta s drugom djecom                                     | Modul 5: Razumijevanje i poticanje socijalne interakcije  |
| Područje III  | Razvoj sensorike i integrativni pristupi   | Modul 3: Nošenje sa senzornom osjetljivošću   |
| Područje IV   | Strategije nošenja s nepoželjnim ponašanjima   | Modul 2: Važnost vizualne strukture i kako ju primijeniti<br>Modul 6: Razumijevanje i pristup nepoželjnim ponašanjima |
| Područje V  | Pronalaženje i/ili razvijanje prilika za socijalizaciju  | Modul 5: Razumijevanje i poticanje socijalne interakcije  |
| <b>Dodatna prioritetna područja: izdvojilo ih je više od 60% sudionika u Hrvatskoj i Makedoniji</b> |  |   |
| Područje II   | Svijest i pomoć u zajednici  | Obradili lokalni edukatori  |
| Područje V  | Teme vezane za socijalizaciju i društveni život obitelji   | Modul 5: Razumijevanje i poticanje socijalne interakcije  |
| <b>Dodatna prioritetna područja: izdvojilo ih je više od 60% sudionika na Cipru i u Makedoniji</b>  |  |   |
| Područje V  | Strategije za olakšavanje interakcije mog djeteta s drugim članovima obitelji                    | Modul 5: Razumijevanje i poticanje socijalne interakcije  |
| <b>Dodatna prioritetna područja: izdvojilo ih je više od 60% sudionika samo u Makedoniji</b>        |  |   |
| Područje IV   | Strategije nošenja sa seksualnosti i izazovima adolescencije                                     | Samo u okviru dodatnog modula   |
| Područje II   | Metode potpomognute komunikacije visoke tehnologije (npr. Digitalni uređaji)                     | Modul 4: Razumijevanje i poticanje komunikacije (diskusija)   |
| Područje II   | Metode potpomognute komunikacije niske tehnologije (kartice, ploče, znakovni jezik)              | Modul 4: Razumijevanje i poticanje komunikacije   |
| Područje IV   | Strategije za promjenu određenih ponašanja kod kuće i u zajednici                                | Modul 2: Važnost vizualne strukture i kako ju primijeniti<br>Modul 6: Razumijevanje i pristup nepoželjnim ponašanjima |
| Područje IV   | Pitanja seksualnosti i socijalnih odnosa   | Samo u okviru dodatnog modula   |
| Područje VI   | Strukturiranje okruženja u domu za sigurne i zanimljive aktivnosti u slobodno vrijeme            | Modul 5: Razumijevanje i poticanje socijalne interakcije  |
| Područje IV   | Strategije za razvoj dječjih vještina brige o sebi   | Modul 2: Važnost vizualne strukture i kako ju primijeniti<br>U okviru dodatnog modula                                 |
| Područje IV   | Strukturiranje okruženja u domu za poticanje razvoja vještina i nošenja s nepoželjnim ponašanjim | Modul 2: Važnost vizualne strukture i kako ju primijeniti<br>Modul 6: Razumijevanje i pristup nepoželjnim ponašanjima |



## KURIKULUM I PROGRAM PROJEKTA ESIPP

**P**rojektni partneri razvili su program edukacije, predstavljen u nizu od šest modula, kojima je cilj:

- Podržati roditelje da razviju razumijevanje o prirodi, izraženosti i iskustvu autizma
- Pobrinuti se da roditelji razviju niz strategija koje mogu primijeniti da bi odgovorili na potrebe svojeg djeteta i svoje obitelji.

Sadržaj svakog modula predstavlja najnoviju najbolju praksu koju su prepoznali stručnjaci i istraživači na tom području, a također su uključene perspektive i mišljenja samih osoba s autizmom.

Namjera partnerstva je da ovi moduli razviju pouzdanje roditelja te da im pomognu u primjeni strategija koji će im na neki način olakšati zahtjeve i izazove koje pred njih stavlja briga o osobi s autizmom.

Svaki je modul osmišljen kako bi se povećalo znanje roditelja na način da se nastavlja na prethodni modul i dodatno se proširuje. Sadržaj modula promiče korištenje pozitivnih strategija i temelji se na sljedećim temama: uvod u poremećaj iz spektra autizma, nepoželjna ponašanja, korištenje vizualne strukture, senzorne teškoće, izazovi komunikacije i izgradnja socijalnih vještina. Osim toga, dodana su i tri dodatna modula kako bi se zadovoljili zahtjevi za informacijama o pitanjima puberteta, te o problemima spavanja i prehrane.

## ŠEST MODULA - CILJEVI

### Modul 1: UVOD U POREMEĆAJ IZ SPEKTRA AUTIZMA

Ciljevi ovog modula su:

- Uspostaviti zajedničko razumijevanje i znanje o poremećaju iz spektra autizma
- Pomoći roditeljima da razumiju jedinstveni profil razlika, jakih strana i teškoća za svoje dijete.

Radionice se sastoje od informacija koje roditelji već mogu imati o autizmu, ali im se pruža i prilika da razumiju kako autizam utječe na njihovo dijete.

### Modul 2: VAŽNOST VIZUALNE STRUKTURE I KAKO JU PRIMIJENITI

Ciljevi ovog modula su:

- Pomoći roditeljima u korištenju vizualne podrške kako bi povećali razumijevanje i smanjili stres kod djeteta.
- Upoznati roditelje s različitim oblicima vizualne strukture koje mogu biti korisne za osobe s autizmom:
  - Fizička struktura (okolina)
  - Rasporedi (što učiniti i kada)
  - Radni sustavi (kako to učiniti, raščlanjivanje pojedinačnog zadatka u vizualne korake)
  - Vizualne podrške (predmeti, fotografije, slike i riječi)

Roditelji imaju priliku vidjeti različite oblike vizualne podrške i rasporeda te ih se potiče na izradu sličnih materijala koji će biti primjereni za njihovo dijete.



## Modul 3: NOŠENJE SA SENZORNOM OSJETLJIVOŠĆU

Ciljevi ovog modula su:

- Prepoznati sedam osjetila te načine na koje može biti izražena prevelika i premala osjetljivost.
- Razumjeti kako senzorne različitosti mogu utjecati na ponašanje djeteta.
- Naučiti strategije i razviti "smjernice" za nošenje s utjecajem senzornih osjetljivosti.

Roditelji sudjeluju u aktivnostima koje povećavaju znanje o osjetilima i kako ista mogu utjecati na ponašanja njihove djece. Roditelji se potiču da prepoznaju senzorni profil djeteta te primjene različite metode kako bi odgovorili na njegove specifične potrebe.

## Module 4: RAZUMIJEVANJE I POTICANJE KOMUNIKACIJE

Ciljevi ovog modula su:

- Istražiti razvoj i svrhu komunikacije.
- Razumjeti kako autizam može utjecati na ekspresivnu i receptivnu komunikaciju.
- Naučiti strategije za poticanje i razvoj komunikacije.

Roditelji će imati priliku naučiti različite metode poticanja komunikacije za neverbalnu djecu kao što su razmjena slika i pojednostavljeni znakovni jezik.

## Modul 5: RAZUMIJEVANJE I POTICANJE SOCIJALNE INTERAKCIJE

Ciljevi ovog modula su:

- Razumijevanje socijalnih različitosti povezanih sa spektrom autizma.
- prepoznati kako razvoj vještina igranja podupire uspješnu socijalnu interakciju.
- Istražiti praktične strategije koje pomažu u razvoju vještina igre i socijalnih vještina.

Roditelji uče kako koristiti svakodnevne materijale (kao što su ogledala), igračke i igre za poticanje socijalne interakcije njihove djece. Roditelje se poučava da pokušaju ući u svijet djetetovih interesa, umjesto da pokušaju spriječiti ta ponašanja. Time se razvija mogućnosti za istinsku interakciju s djetetom.

## Module 6: RAZUMIJEVANJE I PRISTUP NEPOŽELJNIM PONAŠANJIMA

Ciljevi ove radionice su:

- Saznati kako različitosti autizma mogu utjecati na ponašanje osobe.
- Istražiti temeljne uzroke pojave nepoželjnih ponašanja.
- Identificirati praktične strategije za sprječavanje i smanjivanje nepoželjnih ponašanja.

Ova radionica ujedinjuje znanje i razumijevanje razvijeno u prethodnim radionicama kako bi se razvile strategije za iječavanje i smanjivanje nepoželjnih ponašanja (npr. vizualna podrška).



## DODATNI MODULI

Također je utvrđeno da dodatni moduli mogu pomoći obiteljima u različitim fazama života ili s različitim potrebama. Oni su identificirani kroz upitnik za roditelje, raspravu s obiteljima tijekom treninga i raspravu s ESIPP-ovom savjetodavnom skupinom (koja uključuje predstavnike praktičara, roditelja i samozastupnika). Izdvojeni potencijalni dodatni moduli su:

- Teškoće s hranom i hranjenjem
- Teškoće spavanja
- Izazovi puberteta i adolescencije
- Priprema za odraslu dob
- Upoznavanje osobe s autizmom s njezinom dijagnozom
- Pomoć obitelji u nošenju s emocionalnim teškoćama

Iako u okviru ESIPP projekta nije bilo moguće razviti materijale za sve te teme, razvijeni su materijali za prve tri, a sva tri modula bila su prezentirana u svim zemljama.

### PROBLEMI S HRANOM I HRANJENJEM

Cilj ove radionice je upoznavanje s osjetilnim, socijalnim i komunikacijskim zahtjevima koji mogu utjecati na uravnoteženu prehranu i uspješne obroke. Potom se istražuju praktične strategije kako bi se odgovorilo na te zahtjeve.

### PROBLEMI SPAVANJA

Cilj ove radionice je istražiti utjecaj anksioznosti, tjelesnih razlika, tjelovježbe i prehrane na spavanje. Strategije za pomoć, kao što su prilagodba spavaće sobe i rutine za vrijeme spavanja, rješavanje uzroka anksioznosti i razvijanja tehnike opuštanja se detaljno prezentiraju u okviru ovog modula.

### IZAZOVI PUBERTETA I ADOLESCENCIJE

Cilj ove radionice je omogućiti roditeljima da se bave potrebama izravno povezanim s pojavom puberteta kod njihove djece s autizmom. To uključuje vrlo izazovne teme kao što su pitanja higijene i seksualnost.

Napomena: Oni nisu dio osnovnog ESIPP kurikulumu i nisu predstavljeni unutar materijala za edukaciju na Erasmus + ili ESIPP platformama.



## METODA PROVOĐENJA EDUKACIJE

**C**ilj je stvoriti opuštenu i neformalnu atmosferu u kojoj se roditelji osjećaju ugodno i mogu se družiti s drugim roditeljima te se međusobno upoznati tijekom pauze.

Postoji niz praktičnih aktivnosti i video zapisa koji se koriste u svakoj radionici radi poboljšanja interakcije između roditelja i edukatora. Kroz aktivnosti se koriste razni primjeri iz stvarnog života kako bi se dodatno naglasio sadržaj. Roditelji se potiču da napišu pitanja koja im dolaze tijekom radionice te edukatori na njih odgovaraju na kraju svakog dana.

Dodatne informacije potražite u Priručniku za edukatore u okviru materijala ESIPP programa edukacije roditelja.

### За повеќе информации за програмата ве молиме контактирајте со:

#### University of Northampton

David Preece

Email: david.preece@northampton.ac.uk

#### Macedonian Scientific Society for Autism

Vladimir Trajkovski

Email: vladotra@fzf.ukim.edu.mk

#### European University Cyprus

Eleni Theodorou

Email: E.Theodorou@euc.ac.cy

#### Target Autism Training and Consultancy Ltd

Ron Fortuna

Email: ron@tragetautism.co.uk

#### University of Zagreb

Jasmina Stošić

Email: jasmina.stosic@erf.hr

#### Centar za Autizam

Ana Ružić

Email: aruzic1803@gmail.com

#### Autism Europe

Aurélie Baranger

Email: aurelie.baranger@autismeurope.org

#### Autism Assessment Support Practice

#### N.C.D. Calloway Continuing Education Ltd

Nefi Charalambous Darden

Email: nefi\_jessy@yahoo.com



University of Zagreb  
Faculty of Education and  
Rehabilitation Sciences

